

NÂBÎ'Yİ ANLAMAK YAHUT “GENÇ EDEBİYAT ARAŞTIRMACISININ YANLIŞLARI”NA ZEYL*

Understanding Nâbî or Addendum to “Mistakes of the Young Literary
Researcher”

Ferudun Hakan ÖZKAN*

ÖZ

Bu yazıda *Nâbî'nin Nâsirlîği ve Kamanîçe Fetih-nâmesi (Tenkitli Metin-İnceleme)* adlı kitaba dair incelemenin sonuçları kaleme alınmıştır. Söz konusu kitapla ilgili olarak öncelikle inceleme kısmındaki Türkçe anlatım bozuklukları tespit edilerek doğru şekilleri ortaya konmuş; başka kaynaklardan yapılan alıntılardaki hatalar dile getirilmiştir. Ardından tenkitli metin kısmındaki okuma hataları ele alınmıştır. Bu hatalar; 'ilm>'alem; derc>dürc; müşeyyed>müşeyyid; 'arz>'ırz; sükkân>segân; küf-re>kefere; birdür ki>bir dergeh; zehr>zi-her; mukaddem>makdem; devrinün>dü-reng; sellem>süllem; vâlâyına>vâlâ yine; semm>sümm; kadr>kader; resn>resen; bennâ>binâ; geşt-zâr>kişt-zâr; mollâ-yı a'lâ>mele'-i a'lâ; kulb>kalb; dîn>deyn; eşkâl>işkâl; 'adv/'azv>'uzv; günde>kevnde; ittibâ>etbâ; akdâm>ikdâm; ve sâde>visâde gibi homograf; hullâb>hellâb; heyûla>huyûla; pîşe>bîşe; ebeden>ebdân; hırmen>haremin; girâyı>garrâyı gibi yakın homograf kelimelerin birbiriyle karıştırıl-masından kaynaklanan okuma hataları, herhangi bir tasnife tabi tutulamayan mü-teferrik okuma hataları; tamlama yanlışlıkları; bazı Arapça tamlama kaidelerine uymamaktan kaynaklanan yanlışlıklar; Farsça manzumelerle ilgili yanlışlıklar şek-linde tasnif edilmiş, doğru şekilleri gösterilmiştir.

Anahtar Sözcükler: metin neşri, Nâbî, *Fetih-nâme-i Kamanîçe*, okuma hataları, ho-mograf kelimelerin okunuşu.

ABSTRACT

This piece covers the results of an analysis of the book named *Nâbî'nin Nâsirlîği ve Kamanîçe Fetih-nâmesi (Tenkitli Metin-İnceleme)*. This analysis at first has identi-

* Bu yazıya konu olan çalışmanın yazarı tarafından “Benim hocam, akademik hayatın korku terazisi idi pek çok kişi için”, sözleriyle anılan, klasik Türk edebiyatı bilim dalının büyük hocası merhum Prof. Dr. Tunca Kortantamer'in “Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları” serlevhali yazısı, alanda yetişen ve çalışan çoğu kişi için ufuk açıcı bir rehber niteliğindedir.

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Ankara/Türkiye. E-posta: ferudun.ozkan@hbv.edu.tr. ORCID: 0000-0003-2941-7662.

fied the Turkish incoherencies and citation errors in said book, correcting them. It then has evaluated the reading errors of the textual criticism part, which are classified as several groups and corrected: mispronunciation of homographic words such as 'ilm>'alem; derc>dürc; müşeyyed>müşeyyid; 'arz>'irz; sükkân>segân; küfre>kefere; birdür ki>bir dergeh; zehr>zi-her; mukaddem>makdem; devrinün>dü-reng; sellem>süllem; vâlâyına>vâlâ yine; semm>sümm; kadr>kader; resn>resen; bennâ>binâ; geşt-zâr>kişt-zâr; mollâ-yı a'lâ>mele'-i a'lâ; kulb>kalb; dîn>deyn; eşkâl>işkâl; 'adv/'azv>'uzv; günde>kevnde; ittibâ'>etbâ'; akdâm>ikdâm; ve sâde>visâde; and near-homographic words such as hullâb>hellâb; heyûla>huyûla; pîşe>bîşe; ebeden>ebdân; hirmen>haremin; girâyı>garrâyı, miscellaneous reading errors, errors caused by the violation of rules pertaining to certain Arabic propositional phrases and errors related to Persian poetry.

Keywords: text publication, Nâbî, *Fetih-nâme-i Kamanîçe*, reading errors, pronunciation of homographic words.

Giriş

Türkiye’de klasik Türk edebiyatı bilim dalının çalışma alanını ağırlıklı olarak Arap harfli eserlerin tenkitli metin usulleriyle neşredilmesi oluşturmuştur. Muhtevaya yönelik çalışmalar nicelik bakımından metin neşirlerinin çok gerisinde kalmıştır. Bu hususta harf inkılabının etkili olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir; zira Arap harfli metinlerin Latin harfleriyle neşredilmesi, yazılacak bir Türk edebiyatı tarihinin ve edebî incelemelerin temelini oluşturmaktadır. Metin neşri bağlamında kimi eserler farklı ya da aynı düzeyde (yüksek lisans, doktora, doçentlik) eş zamanlı ya da farklı zamanlarda, birbirinden haberli ya da habersiz birden çok çalışmaya konu edilmiştir. Tabii burada öncelik manzum metinlerin olmuş, mensur metinler (inşâ) ise hep geride kalmıştır. Bu hususta, Woodhead’in isabetle dile getirdiği,

... inşâ, Osmanlı edebiyat türleri arasında en az incelenmiş alanlardan biri olmaya devam etmektedir; bunun nedeni, kısmen çoğu edebiyat nesrinin sahteliği, abartmalı ve değersiz söz kalabalığı içinde anlamın sese fedâ edilmesi olarak gördükleri şeye karşı çıkan 19. yy. Osmanlı eleştirmenlerinin yarattıkları hava olmuştur. Bunu bir ipucu olarak kullanan modern edebiyat tarihçileri, büyük ölçüde daha az karmaşık ve görünüşte daha “anamlı” olan metinleri tercih etmişlerdir (Woodhead, 2006: 325).

sözlerine katılmamak mümkün değildir. Mensur metinleri anlayıp onlara nüfûz edebilmek tabiatıyla ciddî bir donanım gerektirmekte, aksi durumlar da ise birçok kez üzerinde çalışılmış olsa da metin/eser çeviri yazı ve günü-

müz Türkçesine aktarma hususunda yetersiz kalmakta, verilen onca emek de boşa gitmektedir.

Gazavât-nâme ve fetih-nâmeler hem tarihî olaylara ilişkin bilgiler vermekte hem de “harp edebiyatı” örneği olarak Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Nâbî'nin *Kamaniçe Fetih-nâmesi* de bu bağlamda özel bir yere sahiptir; zira Nâbî, *Dîvân*'ı ve mesnevilerinin yanı sıra *Tuhfetü'l-Haremeyn* ve *Münşeât*'ı ile nesir edebiyatında da kendini ispat etmiş bir sanatçıdır. *Fetih-nâme*'de onun hem Osmanlı nesir diline olan hâkimiyetini hem de bir sanatçı olarak gözlem gücünü ve bu gözlemlerini muhayyilesinden geçirerek okuyucuya sunma becerisini müşahede etmek mümkündür. Böylesine önemli bir eser üzerine şimdiye değin iki bilimsel çalışma yapılmıştır: Birincisi Hüseyin Yüksel tarafından *Gazavât-nâmeler ve Nâbî'nin Fetih-nâme-i Kamaniçe Adlı Eserinin Metni* (1997) adıyla yapılmış bir yüksek lisans çalışmasıdır ki yayımlanmayan bu tez incelendiğinde birçok okuma hatasıyla karşılaşmaktadır. İkincisi ise *Nâbî'nin Nâsırlığı ve Kamaniçe Fetih-nâmesi (Tenkitli Metin-İnceleme)* (Yalçınkaya, 2012) adıyla yayımlanan bir kitaptır ve bu çalışmanın da önceki tez çalışması gibi birçok hatayı barındırdığı görülmüştür. Bu yazı, söz konusu kitaptaki okuma hatalarını göstererek, araştırmacının çalışmasını tekrar yayımlamayı düşündüğünde -ki mutlaka tekrar yayımlanmalı- mevcut baskıda bulunan hataları düzeltmesine yardımcı olmak için kaleme alınmıştır.

Adı geçen kitap önsöz, kısaltmalar ve girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır. Girişte fetih-nâmeler ve üslûpları ele alınmış; birinci bölümde Nâbî'nin hayatı, eserleri ve Sebki-Hindî üzerinde durulmuş; ikinci bölümde Nâbî'nin *Fetih-nâme-i Kamaniçe*'sinin tahlili yapılmış, sonuç ve kaynaklara yer verilmiş; üçüncü bölümde “Fetih-nâme-i Kamaniçe'nin Metni” başlığı altında eserin nüshalarının tanıtımı, metnin kuruluşunda takip edilen yol ve karşılaştırmalı metin, akabinde ise sırasıyla şahıs adları dizini, yer adları dizini ve resimler yer almıştır. Bu yazıda önce çalışmanın giriş ve inceleme kısımlarında göze çarpan sorunlu ifadelerle dikkat çekilmiş, daha sonra çeviri yazılı metindeki okuma yanlışları ve bu yanlışların tahlil kısmında yol açtığı yanlış anlama/anlamlandırmalar üzerinde durulmuştur.

1. Türkçe Kullanımıyla İlgili Yanlışlıklar

Metin neşri çalışmalarında metnin kendisi kadar yapılan inceleme, yararlanılan teknik ve kullanılan dil son derece önemlidir. İncelemeden beklenen verimin alınabilmesi için araştırmacının Türkçeyi iyi kullanması öncelikli şarttır. Türkçenin doğru ve özenli kullanımı bütün bilim dallarında

önemli olmakla birlikte Türk dili ve edebiyatı sahasında yapılan çalışmalar-
daki ifade bozuklukları üzücü ve yaralayıcı olmaktadır. Aşağıda bu türden
bozuk ifadeler sıralanmıştır:

“...metindeki kelimeleri cümleleri ile görebileceğim bir 2500 sayfalık bir
veri tabanı (dizin) hazırlayan...” (s.X). Doğrusu şöyle olmalıydı: “... metinde-
ki kelimeleri cümle içinde görebileceğim 2500 sayfalık bir veri tabanı (dizin)
hazırlayan...”

“Burada bir savaşın bir tarihçesini ve bir beldenin fethini anlatan...”
(s.XV). Bu cümledeki sorunu gidermek için tekrar eden “bir” kelimelerinden
birinin atılması gerekir: “Burada bir savaşın tarihçesini ve bir beldenin fethini
anlatan...”.

“Gazâvât-nâme, fetih-nâme türündeki eserlerin geri planında dinî-
menkıbevî anlatmalar, Battal-nâmeler, Hamza-nâmeler, Saltuk-nâmeler ve
Hz. Ali Cenğleri bu noktada özel öneme sahiptir.” (s.XV). “Gazavât-nâme”
kelimesini yazar düzenli ve yanlış olarak “gazâvât-nâme” biçiminde ikinci
“a” sesini de uzun olarak yazmıştır; ayrıca bu cümlede altı çizili sözlerin bir
anlatım bozukluğu oluşturduğu da aşîkârdır. Cümle şöylece olmalıydı: “Ga-
zavât-nâme, fetih-nâme türündeki eserlerin geri planında yer alan dinî-
menkıbevî anlatmalar, Battal-nâmeler, Hamza-nâmeler, Saltuk-nâmeler
ve Hz. Ali Cenğleri özel öneme sahiptir.”

“Bu dinî-menkıbevî metinlerin, başta Köroğlı destanı olmak üzere des-
tanî anlatmaların, Hz. Ali cenğlerinin halk arasında yakın zamana kadar ge-
niş kitlelerce sevilmiş, okunmuş, en çok da toplu dinleme geleneğinin bir
parçası olmuştur.” (s.XVI). Bu cümlede ilgi ekleri almış tamlayan durumun-
daki kelimeler, okuyanda bir tamlanan beklentisi oluşturmakta fakat böyle
bir unsur cümlede yer almamaktadır; bu durumda cümleden doğru bir ma-
na çıkarabilmek için bu eklerin kaldırılması gerekmektedir.

“Alp tipinin gazi tipine dönüşüm sürecinde destanların yerini, yerini
gazâvâtlar alır.” (s.XVI). Kelime aynen bir daha yazılmış, kaldırılmalıdır.

“Bunlardan şehnâmecilik Osmanlı içinde Fatih Sultan Mehmed devrinde
müesseseseleşmeye başlamıştır.” (s.XVI). Bir paragrafın kendinden önceki
cümleyle bağ kuran “bunlardan” gibi bir zamirle başlaması uygun değildir.

“Arşivlerimizde gazâları, fetihleri, seferleri ve zaferleri anlatan pek çok
belge olduğu gibi, bu konulara yer veren pek çok tarih eseri ve müstakil eser
bulunmaktadır.” (s.XVII). Türkçe söyleyiş, altı çizili “gibi” edatı dolayısıyla
“eser” kelimesinden sonra bir “de” bağlacı gerektirmektedir.

“Bu nedenle burada eserleri tekrar, tek tek tanıtmak ve eserleri sıralamak yerine, üzerinde akademik çalışma yapılan eserlere gönderme yapmayı tercih ettik.” (s.XIX). Bu cümledeki “eserleri” kelimesinin gereksiz tekrarı söyleyişte bir yük oluşturmaktadır, o yüzden ikincisinin hafzedilmesi gerekir. Ayrıca “gönderme yapmak” yerine de “atıfta bulunmak” denebilirdi. Benzeri bir durum takip eden paragrafta da görülmektedir: “Müellifi meçhul olan bu eseri Halil İnalıcık -Mevlüt Oğuz eseri yayıma hazırlamışlardır.” (s.XIX).

“...Franz Babinger tarafından ... yazmanın tıpkı basımı kısa bir açıklama ile yayımlamıştır.” (s.XX). Bu cümledeki “tarafından” kelimesi, yüklem “yayımlanmıştır” olarak çekimlenmesini gerektirmektedir. Benzeri bir durum -araştırmacı ismi yanlış yazılarak- paragrafın devamında da tekrar edilmiştir: “Çeviri yazısı ve açıklamalı neşri Ceyhun Fırat Uygur (Vedat Uygun olması) tarafından yapmıştır.” (s.XXI). Altı çizili kelime “yapılmıştır” olmalıdır. Aynı hata, sonraki cümlede bu sefer biraz değişmiş olarak görülmektedir: “Tursun Bey’in Târih-i Ebû'l-Feth'i ilk olarak Mertol Tulum çalışılmış.” (s.XXI). Bu cümlede de yazarın isminden sonra “tarafından” kelimesi yer almalıdır.

“Nâbî Tuhfetü'l-Haremeyn'inde iki erkek, iki kız kardeşi olduğunu söylemesine karşılık, Meserret Dirîöz Nâbî'nin bulunduğu bilgilere, Abdülkadir Karahan da Râmî Mehmed Paşa'ya (1651-1701) yazdığı mektuplardan yola çıkarak, ... iki kız kardeşi olduğunu tespit etmişlerdir.” (s.3). Bu cümledeki anlatım bozukluğunun giderilmesi için “Nâbî” kelimesinin “Nâbî'nin”; “karşılık” kelimesinin “karşın”; “bilgilere” kelimesinin “bilgilerden” olarak değiştirilmesi ve “Nâbî'nin” kelimesinden sonra virgöl (,) konması gerekmektedir.

“Bu çelişkili bilgilerin her ikisi de birincil kaynağa, yani Nâbî'nin nakillerine dayandığına göre, Nâbî'nin babasının bir eşi daha olması ve ondan da bir erkek kardeşinin olduğu ihtimalini akla getirmektedir.” (s.3). Bu cümlede öznenin bulunmaması ve altı çizili fiilimsilerin farklı ekler alması anlatım bozukluğu doğurmaktadır; bu durumda “olması” yerine “olduğu” ve “ihtimalini akla getirmektedir” yerine “ihtimali akla gelmektedir” getirilirse sorun çözülecektir.

“İstanbul'da Paşa'nın himayesine girmeden önce sıkıntı çektiği divanındaki bir kasideden anlaşılmaktadır.” (s.3). Bu cümlede “çektiği” kelimesinden sonra bir virgöl konursa okuyucu Nâbî'nin sıkıntıyı İstanbul'da mı yoksa divanında mı çektiği hususunda net bir fikir edinecektir.

“Bu dönemde Nâbî'nin ... Daltaban Mustafa Paşa, Râmî Mehmed Paşa'nın yüksek makamlara tayini için kasideler yazdığını biliyoruz.” (s.4). Bu

cümleden Nâbî'nin bazı paşaların yüksek makamlara atanmasını istediği için ricacı olarak padişaha kasideler yazdığı anlamı çıkmaktadır. Hâlbuki araştırmacının maksadı, şairin bu paşaların yüksek makamlara atanmasını tebrik etmek için kasideler yazdığını söylemek olsa gerek. Bu durumda ibareyi “tayinini tebrik için kasideler yazdığını” şeklinde tashih etmek yerinde olacaktır.

“XVII. yüzyıl Klâsik Türk Edebiyatı'nın önemli şâirlerinden Nâbî, yapılan araştırma ve eserleri üzerine yapılmış çalışmalar bir Nâbî bibliyografyası oluşturabilecek hacimdedir.” (s.5). Bu cümledeki düşüklüğü “Nâbî ve eserleri üzerine yapılmış araştırma ve çalışmalar...” ibaresiyle gidermek mümkündür. Ayrıca “Klâsik Türk Edebiyatı”nın da “klâsik Türk edebiyatı” şeklinde yazılması doğru olacaktır.

“Eser İstanbul 1265/1848'de basılmıştır.” (s.6). Bu cümlede de “İstanbul'da” denmesinin gerekliliği apaçık ortadadır.

“Bu Hindistan özellikle Moğol istilası önünden kaçan âlim ve sanatkâr için huzurlu bir mekân olmuş ...” (s.9). Bu cümledeki düşüklüğü ise “bu” kelimesinden sonra getirilecek “dönemde” kelimesi ortadan kaldıracaktır.

“Nâbî Fetihnâme -i Kamaniçe'si üzerinden düşünülürken ifratta, şiiirleri açısından düşünülürken ise hikemî üslûbu ile itidâliyyun kanadında bir Sebk -i hindî mensubu olarak kabul edilmelidir.” (s.11). Bu cümleye, söz simetrisi açısından bakıldığında altı çizili kelimelerin kullanımı sorunludur; zira “ifrat” ile bir durum, “itidâliyyun” ile de bir tavır benimsemiş topluluk kastedilmektedir. Burada “ifratta” yerine “ifratıyyun” denmesi sorunu çözecektir.

“... mensur bir metinler üzerinde üslûp incelemesinin modeli olabilecek örnekler yavaş yavaş da olsa yayımlanmaya başlamıştır.” (s.13). Bu cümleden altı çizili kelime çıkarıldığında sorun çözülecektir.

“Buna rağmen henüz bir Necâtî, Bâkî, Fuzûlî, Nâbî ya da Şeyh Gâlib için bir sözlüğümüz yoktur.” (s.14). Bu cümleyi de “bir” kelimelerinden ilkinin kaldırarak tashih etmek mümkündür.

“Çalışmada üslûp değerlendirmeleri yapılırken nesir üzerine yazılan pek çok yayım incelendi...” (s.14). “Yayım” yerine “yayın” kullanılmalıdır; zira “yayım” bir eylemi “yayın” ise o eylemden ortaya çıkan ürünü (kitap, makale vb.) karşılamaktadır.

“Nâbî'nin kelamı da, muktezâ-yı hâl öyle gerektirdiği için son derece ağıdalı ve mutantandır.” (s.17). “Muktezâ” kelimesi zaten “gerektirmek”

anlamını içerdiği için burada “gerektirdiği” kelimesini kullanmak gereksizdir; bunun yerine “muktezâ-yı hâl öyle olduğu için” denmelidir.

Çalışmada anlatım bozukluklarının yanı sıra başka çalışmalardan yapılan alıntılar konusunda, özensizlik neticesi olduğu açık olan birtakım sorunlar gözlemlenmektedir. Örneğin, 1. ve 2. sayfada *Hayriyye*'nin kaynakçada verilen neşrinden yapılan alıntılarının 182. ve 183. sayfalardan yapıldığı kayıtlı iken kaynağa bakıldığında bunların 179. sayfada yer aldığı görülmektedir (Kaplan, 2008: 179).

Alıntılardaki özensizliğin bir başka tezahürü de kimi kelimelerin yanlış olarak alınmasıdır:

“*Didi ki ey füsürdehired pîr-i nâtüvân*
Heftâd senede bu seferin ney ki hikmeti” (s.2).

beytindeki altı çizili kelimeler, gösterilen kaynakta “füsürde-hired” ve “sinde” şeklindedir (Bilkan, 1997: I/115); zaten araştırmacı söz konusu beyti, Nâbî'nin bu şiiri 70 yaşında yazdığını kanıtlamak için kullanmaktadır. Bu durumda 70 senede değil de 70 sinde (yaşında) demesi daha uygun olacaktır.

“*Kemînem Yûsuf-ı Nâbî'yi ahbâb u ekâribile*” (s.2). mısrasındaki altı çizili kelime de kaynakta, tekil 1. kişi iyelik ekiyle değil de tekil 2. kişi iyelik eki almış “Kemînen” şeklinde kayıtlıdır (Bilkan, 1997: II/956).

Alıntılardan söz açılmışken eserin sonunda yer alan ve *Nâbî Dîvânı*'nda da tespit edilen manzûmenin son beytinin neşredilmiş metne atıf yapılarak yine de yanlış okunması şaşılabilir bir durumdur. Söz konusu beyit, çalışmada;

“*Olup bülbül-sıfat nâlende Nâbî bâğ u saffında*
Adûnun hançer-i hâr-ı sitemle bağı hûn olsun” (s.288).

şeklinde kayıtlı olup altı çizili atıf grubu ile mısrayı anlamlandırmak zor görünmektedir. Hâlbuki söz konusu ibareyi neşirde olduğu gibi “bâğ-ı vafında” (Bilkan, 1997: II/1137) şekliyle almak anlamı rahatlıkla ortaya koymaktadır. Bu durumda hem beyit doğru okunmuş olacak hem de oradaki teşbih ortaya çıkacaktır.

2. Eş Yazımlı (homograf) Kelimelerle İlgili Yanlışlıklar

‘ilm > ‘alem علم

Arapçada eş yazımlı olan iki kelimedenden birincisinin anlamı “bilgi, bilim”; ikincisinin anlamı ise “işaret, iz, alamet, sancak bayrak” vs.dir. Bu harflerle yazılmış bir kelimenin nasıl okunacağını kelimenin bağlamı belirleyecektir. Çalışmada; “*her leşker-i zîbende-i sevâd-ı nazm u nesr ki dârü'l-mülk-i mütehayyileden sâye-i 'ilm-i kalemde sâhâ-yı pehnâ-yı evrâk üzre tertîb-i*

saff-ı sutûr iyleye...” (s.185) şeklinde çeviri yazısı verilen kısım eserin hamdele bölümünden alınmıştır. Cümlelerin malumudur ki Osmanlı nâsiri bir konuyu, konuyla ilgili metaforik bir kurgu ile anlatmayı tercih eder. Çünkü bu, onun sanatını sergileyeceği bir alandır. Nâbî de böyle yapmış ve savaşla ilgili bir esere başlarken hamd konusunu savaş kurgusu ile vermiş, yani berâ’at-i istihlâl yapmıştır. Çerçeve savaş olunca “leşker, saf, teshir-i kiş-ver, siper eyleme” gibi kelimeler de bağlamda kendine yer bulmaktadır. Bu durumda bağlam علم kelimesini “ilm” değil de sancak anlamındaki “alem” şeklinde okumayı gerektirmektedir. Bu yanlış okuyuş inceleme bölümünde de “kalem ilminin gölgesi” gibi garip bir dil içi çeviriye sebep olmuştur; hâl-buki sanatçının kastettiği anlam “kalem sancağının gölgesi”dir. Böylece “alem” ve “kalem” kelimeleriyle yapılan cinâs-ı nâkis da kaybolmayacaktır.

Aynı yanlış çok geçmeden tekrar kendini göstermektedir. Devrin sultanının tensikû’s-sıfât kabilinden çeşitli sıfatlarının peş peşe sayılarak övüldüğü bölümde; “*ilm-efrâz-ı ‘arsa-yı sâhib-kırânî*” (s.187) ibaresindeki “ilm” de sancak anlamındaki “alem” şeklinde okunmalı ve “sâhib-kırânlık meydanının sancak kaldıranı” diye anlamlandırılmalıdır; yoksa sultan hakkında “ilim kaldıran” gibi tuhaf bir niteleme yapılmış olacaktır.

derc > dürc درج

Arapçada aynı şekilde yazılan bu kelimelerden “derc”, “toplama, bir araya getirme”; “dürc” ise, “hokka, kutu, mücevher kutusu” anlamına gelmektedir. Çalışmada yine padişah övgüsünde geçen “*gevher-i derc-i cihân-bânî*” (s.187) şeklinde kaydedilmiş, ancak bu durumda “cihan koruyuculuğunun toplama incisi” gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır ki bunun yanlış olduğu aşikârdır; ancak kelime gevher kelimesinin de gerektirdiği “dürc” şeklinde okunduğunda gerçek bir övgü bildiren “cihan koruyuculuğunun mücevher kutusundaki inci” anlamı ortaya çıkmaktadır.

müşeyyed > müşeyyid مشيّد

“*Müşeyyed-i erkân-ı re’fet ü merhamet*” (s.189) ibaresinde “yüksek ve sağlam yapılmış” anlamındaki “müşeyyed” yerine bağlam gereği kelimenin ism-i faili olan “yüksek ve sağlam yapan” anlamındaki “müşeyyid” kullanılmalıydı.

‘arz > ‘ırz عرض

Aynı şekilde yazılan bu iki kelimedeki ilki; “sunma, takdim etme vs.” ikincisi; “namus, iffet, şeref” anlamını taşımaktadır. “*nigehbân-ı lâzime-i nâmûs-ı saltanat nigehdâr-ı emânet ü ‘arz-ı hilâfet*” (s.190) cümlesi nesrin mütenazir yapısı bakımından değerlendirildiğinde, cümledeki “nâmûs” ke-

limesinin simetriğinin “arz” değil “ırz” olması gerektiği anlaşılmaktadır. Aynı yanlış okuma “...münâkız-ı arz-ı saltanat-ı âlem-ârâdur.” (s.267) cümlesinde “saltanatın namusuna aykırı bir durum”dan söz ederken de görülmektedir.

sükkân > segân سکان

Söz konusu kelime Arapça “sükkân” olarak okunduğunda “bir yerde oturanlar, bir yerin sâkinleri”; Farsça “segân” olarak okunduğunda ise “köpekler” anlamını taşımaktadır. Kelime Farsça bir rübainin 3. mısrası olan “*Zi-hâk-pây-ı sükkân-ı kemterem Hudâ dânest*”ta (s.193) geçmekte olup mısranın Türkçesi ise dipnotta “*Allah bilir, köpeklerin ayağındaki tozdan daha âcizim.*” diye verilmiştir, bu durumda kendisi yanlış okunan kelimenin Türkçesinin doğru verilmesi gibi bir garâbet ortaya çıkmaktadır.

küfre > kefere كفرة

Kelimenin metindeki yanlış okunmuş “küfre” şekli “küfr” kelimesinin yönelme eki almış hâli gibi dursa da bağlamda böyle bir anlama ihtiyaç görülmemektedir. Sayfa 193’teki “*mukaddemâ Leh kralına ittibâ üzere olan tâife-i küfre-i Kazak-ı bed-mezâkdan...*” ifadesinde “kâfirler” anlamındaki “kefere” cümleye tam anlamıyla uymaktadır. Aynı yanlışlık “...nice müddetden berü ârâm-gâh-ı küfre-i bî-dîn...” (s.248) ibâresinde de vâkidir.

birdür ki > bir dergeh بر درکه

“*Şükr kim birdür ki vâlâya kıldum intisâb*” (s.195). Bu mısradaki “birdür ki” okuyuşu hem veznin bozulmasına hem de inceleme kısmında “*Şükür ki bir olan Yüceye tâbi oldum*” (s.38) gibi zorlama bir dil içi çeviriye sebep olmuştur. Hâlbuki mısraya “birdür ki”nin uygun olmadığı ve ibarenin “bir dergeh-i” şeklinde okunmasının vezni düzelteceği ve mısraya “*Şükür ki yüce bir dergâha tâbi oldum*” anlamını vereceği açıktır.

zehr > zi-her زهر

197. sayfadaki “*Zehr-i sû yekî Dicle-i mevc-hîz*” mısrasının Türkçesi dipnotta “*Her cihetten aynı görünen dalgalı Dicle*” şeklinde verilmiştir; bu durumda mısranın ilk kelimesinin “zehr-i” değil, onunla aynı şekilde زهر yazılan ve “her cihetten” anlamına gelen “zi-her” olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, manzumeyi bir Farsça uzmanının Arap harfli metin üzerinden tercüme ettiğini, ancak metni Latin harflerine aktaranın bunu dikkate almadığı izlenimini uyandırmaktadır. Benzeri durum yukarıdaki “sükkân > segân” örneğinde de görülmektedir.

mukaddem > makdem مقدم

Her ikisi de aynı şekilde yazılan kelimelerden “mukaddem” “önce, önceki”, “makdem” ise “gelme, kavuşma muvasalat” anlamlarını taşımaktadır. “*Feyz-i mukaddem-i Nevrûz-ı Sultânî*” (s.197) cümlesinde Nevrûz’un önceki feyzi değil, gelişi ifade edilmektedir, kaldı ki inceleme bölümünde de “Nevrûz’un gelişi” olarak karşılık verilmiştir (s.39). Bu durumda kelimenin “makdem” okunması gerekmektedir. Aynı hata, “...*nisâr-ı mukaddem-i şâhid-i feth ü zafer itmeleriyle...*” (s.264) cümlesinde “fetih ve zafer güzeli-nin gelişi”nden söz ederken ve “...*âvâze-i mukaddem-i şehriyârî gûş-vâre-i sâmi’a-i terakkîleri oldukda...*” (s.284) cümlesinde padişahın geliş haberinin duyulmasından söz ederken de görülmektedir.

devrinün > dü-reng دورنگ

“*sene-i mezbûre zîl-ka’desi kâlâ-yı devrinün leyl ü nehârinun...*” (s.198). Bu cümle, daha önce görüldüğü üzere bir kurguyu dile getirmekte, zamanı benzetmelerle anlatmaktadır. Kısaca “Zikrolunan sene zilkadesinin gece gündüzünün iki renkli (siyah-beyaz) kumaşı” şeklinde günümüze aktarılabilir ifadeye gece ve gündüz iki renkli bir kumaşa teşbih edilmiştir. Yazar da “devrinin” okunuşuyla cümleye bir anlam verememiş olacak ki inceleme bölümünde (s.40) bu cümlenin dil içi çevirisini yapmamıştır. Bu durumda cümle “*sene-i mezbûre zîl-ka’desi kâlâ-yı dü-reng-i leyl ü nehârinun...*” şeklinde kaydedilmelidir.

sellem > süllem سلّم

Arapçada tek başına kullanılmayan, “sellem” ile yine Arapça “merdiven” anlamındaki “süllem” aynı şekilde imla edilmektedir. “*nişânde-i pâ-yı sellem-i dîvân-hâne-i iclâl eyledikte*” (s.199) cümlesinde “ululuk divanhanesinin merdiveninin basamağına dikilmiş” anlamını vermek isteyen Nâbî tabiidir ki “süllem” kelimesini tercih edecektir. Aynı hata, “...*ol gün livâ-yı zerrîn-i şukka-i (doğrusu zerrîn-şukka-i olmalı) hurşîd pâye-i sellem-i vakt-i asrda...*” (s.240) cümlesinde de görülmektedir. Burada da güneşin ikinci vakti merdiveninin basamağında olduğu, yani “vaktin ikinci olduğu” anlatılmaktadır.

vâlâyına > vâlâ yine والا يينه

“*Ol rûz-ı cem’iyyet-efrûzun ferdâsında ol kasr-ı vâlâyına nâil-i pâbûs-ı zill-ı Hudâ olup...*” (s.201) cümlesinde özne belli değildir. Hâlbuki cümledeki “kasr-ı vâlâyına” tamlaması, “kasr-ı vâlâ yine” şeklinde okunsa “o yüce kasır yine Hudâ’nın gölgesinin (padişahın) ayağını öpmeye nail oldu.” anlamıyla birlikte öznenin “kasr-ı vâlâ” olduğu ortaya çıkacaktır. Yani قصر والا

يبينه ibaresi “kasr-ı vâlâ yine” şeklinde okunmalı; ayrıca “pâbûs” kelimesi de “pâ-bûs” şeklinde yazılmalıdır.

semm > sümm سم

Arapça “semm”, “zehir, ağu”, Farsça “süm”, “at toynağı” anlamındadır. “...bir gün dahı nakş-ı semm-i sûtûr ile...” cümlesinin yer aldığı parçada zaman ifadesi “*rebiülevvel hilalinin gümüş bağının feleğın atının ayağın süslediği gün*” (s.53), zaten “sûtûr” kelimesi de “at, katır” gibi binek hayvanı anlamındadır, bu durumda kelimenin “semm” değil de “süm” okunması gerekmektedir. Aynı hata, “...dest-i ta’arrûz-ı e’âdîden hıfz için nakş-ı semm-i sûtûr ile memhûr iylediler.” (s.211), “tamga-girifte-i semm-i sûtûr-ı zafer-i mevfûr... (doğrusu zafer-mevfûr olmalı)” (s.271) ve “...belki verâ-yı nehr-i turla ve ‘izâr-ı semm-i sûtûr-ı guzât-ı düşmen-gîr olmayup...” (s.286) cümlelerinde de görülmektedir ve söz konusu kelime bu örneklerde de “sümm-i” okunmalıdır.

kadr > kader قدر

Okunuşu sıkça karıştırılan “kadr” ve “kader” kelimeleri, bu çalışmada da kaderlerinden kurtulamamıştır. Her ikisi de قدر şeklinde yazılan kelimelerden ilkinin anlamı “değer, kıymet” ikincisinin anlamı “yazgı”dır. “...dest-i mîmâr-ı kadr miyâne-i çerh-i âbgûna vaz’ eylediği cîsr-i kehkeşândan nûmûne olan nehr-i Tuna...” (s.211) cümlesinde altı çizili ibareden “kıymet mimarının eli” anlamı çıkmakta ise de bağlama uygun olanın “kader mimarının eli” olduğu çok açıktır.

resn > resen رسن

Arapçada “yular takma” anlamındaki “resn” ile “yular, ip, urgan” anlamındaki “resen” kelimelerinin yazımı da aynıdır; bu kelimeyle vasf-ı terkîbî oluşturan “resân” kelimesi ise “ulaştıran, yetiştiren” anlamını taşımaktadır. Bu durumda “...üftâdegân-ı hufre-i dalâlete resn-i resân-ı tahlîs olmak...” (s.218) cümlesinde kastedilen anlam “sapkınlık çukuruna düşenlere kurtuluş ipi ulaştıran” olmalıdır. Netice olarak kelime “resn” değil “resen” okunmalı, tamlama da “resen-resân” şeklinde kurulmalıdır.

bennâ > binâ بنا

Arapça “binâ eden” anlamındaki “bennâ” ile yapılan işten ortaya çıkan “binâ”nın yazımları aynı olsa da aralarındaki özne-nesne ilişkisi birbirinin yerine kullanılmayı engellemektedir. “*dîde-i kûh-güzârları bennâ-yı sebât-ı küffâra zelzele-endâz olmağın...*” (s.221) cümlesinde kastedilen anlam “dağları geçen gözleri kâfirlerin sebat (dayanma) binalarını kökünden

sarsmakla” olsa gerektir. Bu durumda بنا kelimesinin “bennâ” değil “binâ” şeklinde okunması elzemdir.

geşt-zâr > kişt-zâr كشتزار

Farsçada “gezme, dolaşma” anlamındaki “geşt” ile “ekin” anlamındaki “kişt” de sıkça karıştırılan kelimelerdendir. Ancak “geşt”in “zâr” kelimesi ile birleşik kelime oluşturduğu vâki değildir; “kişt-zâr” ise “ekin tarlası” anlamında kullanılmaktadır. “*geşt-zâr-ı sünbüle-dâr-ı küffârı tu’me-i dâs-ı tarrâc idüp ...*” (s.235) cümlesinde “sünbüle” (başak), “tu’me” (lokma), “dâs” (orak) kelimeleri geçtiğine göre ilk kelimenin de ekin tarlası anlamındaki “kişt-zâr” olması gerekir.

mollâ-yı a’lâ > mele’-i a’lâ ملا اعلا

Müstamel bir söyleyiş olmayan ve “yüce molla, din adamı” anlamı verebilecek “molla-i a’lâ”, ile özellikle dinî metinlerde sıkça karşılaşılan ve “peygamber ruhları ve meleklerin bir arada bulunduğu ulvî topluluk” anlamına gelen “mele-i a’lâ” da Arap harfleriyle aynı şekilde yazılmaktadır. Terkinin metindeki bağlamı olan “...itmâm-ı salât hengâmında velvele-i gülbân-ı Allâh Allâh ...efvâh-ı ‘asker-i zafer-penâhdan müstecâb mollâ-yı a’lâya peyveste olduğu...” (s.236) ibaresi, “namaz tamamlanınca Allah Allah nidalarının muzaffer askerlerin ağızlarından ‘yüce din adamı’na ulaştığı” şeklinde aktarılabilirse de kastedilen anlamın, askerlerin ağızlarından çıkan nidaların yüce bir din adamına değil de “peygamber ruhları ve meleklerin bir arada bulunduğu ulvî topluluğa ulaştığı” olması daha akla yatkındır.

kulb > kalb قلب

Arapçada “kulb”, “bilezik, halka” anlamlarında kullanılmakta olup “kalb” ise Arapçada “hâlis” anlamında iken Türkçede “sahte, düzme, taklit” (kalp para vb.) anlamını kazanmıştır. “...mazgal deliklerinden dâne-i üsrûbi nukre-i kulb gibi metersde olan ser-bâzânun başlarına îsâr itmede taksîrât perdesinden görünmez idi.” (s.239). Eğer altı çizili tamlama, “nukre-i kulb” şeklinde okunursa “halka gümüşü”, “nukre-i kalb” diye okunursa da “sahte gümüş” anlamına gelir ki bu durumda cümle, “mazgal deliklerinden kurşun tanelerinin sahte gümüş gibi metristeki askerlerin başlarına saçılmasını” ifade eder. Burada kurşunlar, parlaklığı ve çok miktarda atılması dolayısıyla törenlerde insanların başına saçılan gümüş paralara teşbih edilmiş olsa gerek. Bu durumda kelimenin “kalb” şeklinde okunması doğru olacaktır.

dîn > deyn دين

“Din” kelimesi Arapça kökenli olup cümlelerin malumu olduğu üzere, “insanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan îmânlarını, ona yapacakları ibâdetlerin bütünü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yoludur” (URL-1). “Deyn” ise ödenmek üzere alınan borç anlamına gelmektedir. “*kazâ-yı dîn-i ‘âtıfet-i kerîmâne buyurdılar ve kalem-rev-i a’âdan yedi ‘aded poolanka ahâlîsi kabûl-i cizye ile ...*” (s.268) cümlesinde de bağlamdan anlaşılacağı üzere “borç” anlamı kastedilmektedir, bu sebeple kelime “deyn” olarak okunmalıdır.

eşkâl > işkâl اشكال

“Şekiller” anlamındaki “eşkâl” ve anlaşılma güçlüğü, zorluk anlamındaki “işkâl” kelimelerinin karıştırılması da sık karşılaşılan bir durumdur. “...ol *etrâfda kârînü’l-hilâl* (doğrusu *karîn-i inhilâl* olmalı) *olmadık bir ukde-i eşkâl kalmadığı eyyâmda...*” (s.273) cümlesinde, o civarda çözülmeye yaklaşmamış bir zorluk düşümünü kalmadığından söz edildiğine göre kelime “işkâl” okunmalıdır.

‘adv / ‘azv > ‘uzv عضو

“Adv”, parçalamak; “uzv” ise “bedenin her bir parçası” anlamlarına geldiği için ve “...*mû-be-mû-yı vücûd şekve-tirâz-ı ‘uzv-ı ‘uzvîden tazallüm-i kâr* (doğrusu *tazallüm-kâr* olmalı)...” (s.273) cümlesinde bedenin en ince noktasına kadar organlarının parçalanmasından şikâyet söz konusu edildiği için burada tamlama “adv-i ‘uzv” şeklinde okunmalıdır.

günde > kevnde كونده

Arapça “olma, oluş, vukû bulma” gibi anlamları olan “kevn” kelimesi “kâinât” kelimesinin de türediği bir mastardır. “*Komadı vâhime-i leşker-i ‘âlem-gîrûn / Leh ü Rûs fırkasına günde bir cây-ı karar*” (s.274) beytinde “günde” şeklinde okunan “kevnde” kelimesi de bu iştikak münasebetiyle “kâinât”ın yerine kullanılmış olmalıdır. Zira beyti “günde” ile açıklamak mümkün olmayıp “düşman askerlerinin kâinatta kendilerine duracak bir yer bulamadıkları” anlamı “kevnde” okumayı zorunlu kılmaktadır.

ittibâ’ > etbâ’ اتباع

“Birinin ardı sıra gitme, ona uyma, tâbi olma” anlamını taşıyan “ittibâ” ile aynı kökten türeyen “etbâ” tâbi olanlar anlamındadır. “...*kral vekâletiyile gelen dört nefer-i müte’ayyin elçiler ile yigirmi nefer ittibâ’larıyla ...*” (s.277) cümlesinde ise bağlamdan elçilere tabi olan yirmi kişiden bahsedildiği an-

laşılmaktadır. Bu durumda kelimenin “etbâ” şeklinde okunması doğru olacaktır.

akdâm > ikdâm اقدام

Her ikisi de Arapça olan kelimelerden ilki “ayaklar” (kademler), ikincisi ise “çaba gösterme, çalışma” anlamındadır. “...*birer hil’at ihsânından sonra itmâm-ı hizmet ve akdâm-ı maslahata binâ’en ...hazretlerine birer kürk-i girân-mâye ilbâs olunup...*” (s.277) cümlesinden “birilerine hizmetlerini tamamlayıp işlerinde gayret gösterdikleri için değerli kürkler giydirildiği” anlaşılmakta olduğu için burada “ayaklar” kelimesine yer olmadığı, anlamı “çaba gösterme”nin tamamladığı, yani kelimenin “ikdâm” okunması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

“*henüz sahn-ı kal’a-yı (doğrusu kal’ayı) peymûde-i endâzeyi (doğrusu endâze-yi) ikdâm itmemişler*” (s.255) cümlesinde de tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır; burada da “akdâm” (ayaklar) yerine, “ikdâm” (çaba) kullanılmıştır ki yanlışır; “akdâm” olmalıdır.

ve sâde > visâde وساده

“...*Babatağından nakl ü hareket ve Hacıoğlu bâzârında bast ve sâde-i istirâhat itmeleriyle...*” ibaresinde “yayma, serme” anlamındaki “bast” kelimesinden sonra “ve sade “kelimeleri bağlama uygun değildir. Nâbî burada “Hacıoğlu pazarında istirahat yastığını yaymasıyla” demek istediğinden ilgili tamlamanın “bast-ı visâde-i istirâhat” şeklinde okunması icap etmektedir.

3. Yakın Eş Yazımlı Kelimelerle İlgili Yanlışlıklar

Çalışmada, bire bir aynı harflerle yazılmasa da kimi harfleri benzer olan kelimelerin de karıştırıldığı tespit edilmiştir:

hullâb خلّاب > **hellâb** هلاب

Aslında “hullâb” şeklinde bir kelime yok, ancak hilekâr ve yalancı kimse için kullanılan “hallâb” kelimesine lügatte tesadüf edilmektedir (URL-2). “Hellâb” ise “yağmurlu, soğuk rüzgâr, fırtına” anlamları taşımaktadır (URL-2). “...*katarât-ı bârân nisâr olinmağla cûş-ı hullâb-ı sâk-ı heyûla ‘ikâl ve tahrîk-i kâdime-i ‘azîmet muhâl olup...*” (s.207) cümlesinde, “yağmur yağması ve bu yağmurlu soğuk fırtınanın atların yürümesine engel olması”ndan söz edildiği için buradaki “hullâb” kelimesinin “fırtına ve yağmurlu hava” anlamındaki “hellâb” olması gerektiği anlaşılmaktadır.

heyûla هيو لا > **huyûla** خيو له

“Ürkütücü hayalî şey” anlamındaki “heyûlâ” da bir karmaşaya sebep olmuştur. “...katarât-ı bârân nisâr olinmağla cûş-ı hullâb-ı sâk-ı heyûla ‘ikâl ve tahrîk-i kâdime-i ‘azîmet muhâl olup...” (s.207) cümlesinde, yukarıda izah edildiği üzere, yağmur yağması ve bu yağmurlu soğuk fırtınanın atların yürütmesine engel olması söz konusu olduğu için buradaki “heyûla” kelimesinin “atlar, at sürüleri” anlamındaki “huyûl” kelimesinin yönelme eki almış hâli olması gerektiği aşikârdır.

pîşe پيشه > **bîşe** بيشه

Farsçada “sanat, meslek, huy, tabiat” gibi anlamları olan “pîşe” kelimesi ile “orman, ağaçlık alan” anlamındaki “bîşe” kelimesinin de karıştırıldığı görülmektedir. “...şîr-i pîşe-i vegâ muhâfız-ı Halebü’ş-Şehbâ Kaplan Mustafa Paşa...” (s.212) cümlesinde, adı geçen şahsı medh sadedinde Nâbî “savaş ormanının aslanı” demek istemektedir, Burada şairin kastı “savaş mesleğinin aslanı” olmasa gerektir.

ebeden > **ebdân** ابدان

“Sonsuza değin” anlamındaki “ebeden” kelimesi ابدأ şeklinde tenvinle imla edilirken “bedenler” anlamındaki “ebdân” kelimesi ابدان şeklinde yazılmaktadır. “Husûsan ebeden küffâra hemân yetişincedür deyü tabîb-i ecel...” (s.238) cümlesi “ecel tabibinin kafirlere sonsuza değin erişmesini” değil, “kafir bedenlerine erişmesini” anlatmak için kurulmuş olsa gerektir. “Ebeden” kelimesinin tenvinle yazılması gerektiğinden haberdar olunmadığı ve bağlamdan kopulduğu için “ebdân” kelimesinin “ebeden” şeklinde okunduğu anlaşılmaktadır.

hirmen حرمين > **haremin** حرمين

“Ol kâfir-i bî-nâmûs-ı hezîmet-me’nûs dahı... cevârî vü hirmen ‘arabalara tahmil idüp...” (s.261) cümlesinde “hirmen”den önce câriyeler anlamındaki “cevârî” kelimesi geldiği için bu kelimenin “haremin” şeklinde okunması gerekmektedir.

girâyı گرایى > **garrâyı** غرایى

Kırım hanlarının unvanı olarak kullanılan “Girây” kelimesinin “...dâmen-i devlet-i ulyâyı ol gubârdan pâk ve mir’ât-ı saltanat-girâyı ol jengden tâbnâk itmege himmet buyurup...” (s.287) cümlesinde kendisine yer bulabilmesi mümkün görünmemektedir. Bağlam, “parlak saltanat aynasını paslardan temizlemek” olduğuna göre, tamlama yanlışı da düzeltilerek ilgili kısmın “mir’ât-ı saltanat-ı garrâyı” şeklinde okunması yerinde olacaktır.

4. Herhangi Bir Tasnife Tabi Tutulamayan Yanlışlıklar

Bu bölümde herhangi bir tasnife tabi olmayan çeşitli okuma yanlışları yanlış-doğru cetveli şeklinde sıralanmıştır:

<i>hısm</i> > <i>hasm</i> (s.187)	<i>mukaddimen</i> > <i>mukaddemen</i> (s.197)
<i>mücmere-i</i> > <i>micmere-i</i> (s.199)	<i>hazâre</i> > <i>huzzâre</i> (s.199)
<i>nâhiçe-i</i> > <i>mâhçe-i</i> (s.199)	<i>ruhsat-ı bâb-i</i> > <i>ruhsat-yâb-ı</i> (s.200)
<i>reh-güzâr</i> > <i>reh-güzâra</i> (s.200)	<i>türkütâz</i> > <i>türktâz</i> (s.203)
<i>mevkeb-i</i> > <i>mevkib-i</i> (s.211)	<i>fermân-deh-i</i> > <i>fermân-dih-i</i> (s.213)
<i>dâd u sûtûd</i> > <i>dâd u sited</i> (s.218)	<i>humyâze-keşân-i</i> > <i>hamyâze-keşân-ı</i> (s.220)
<i>cân-nişîn-i</i> > <i>câ-nişîn-i</i> (s.222)	<i>ihlât</i> > <i>ihtilât</i> (s.222)
<i>münhec-i</i> > <i>menhec-i</i> (s.224)	<i>hân-ı</i> > <i>h'ân-ı</i> (s.226)
<i>muhassalü'l-merâm</i> > <i>muhassilu'l-merâm</i> (s.229)	<i>cüzvi</i> > <i>cüz'i</i> (s.232)
<i>bâzû-yı</i> > <i>bârû-yı</i> (s.232)	<i>kûşe</i> > <i>gûşe</i> (s.233)
<i>sakâyân</i> > <i>sakkâyân</i> (s.235)	<i>târrâc</i> > <i>târâc</i> (s.235)
<i>teğirek-i</i> > <i>tegerg-i</i> (s.235)	<i>seke</i> > <i>sege</i> (s.239)
<i>dagulun</i> > <i>dagalun</i> (s.240)	<i>ishitmâl</i> > <i>istihmâl</i> (s.240)
<i>sultâniyye</i> > <i>sultânîye</i> (s.242)	<i>vesâhit-i kasd</i> > <i>vesâ'it-i kâsıd</i> (s.242)
<i>pür-dâhtelerine</i> > <i>perdâhtelerine</i> (s.242)	<i>pür-hâssa</i> > <i>perhâşa</i> (s.243)
<i>revs-i</i> > <i>rü'ûs-ı</i> (s.244)	<i>eşrâbı</i> > <i>eşrârı</i> (s.244)
<i>merhen-zen-i</i> > <i>merhem-zen-i</i> (s.244)	<i>kündü-i</i> > <i>kendü</i> (s.244)
<i>lağım-hâr eşkâf</i> > <i>lağım-ı hârâ-şikâf</i> (s.245)	<i>hûş-fenn</i> > <i>mûş-fen</i> (s.245)
<i>eyâb</i> > <i>iyâb</i> (s.246)	<i>cemâziyü'l-evveli</i> > <i>cumâde'l-ülâ</i> (s.246)
<i>nişân-deh-i</i> > <i>nişân-dih-i</i> (s.246)	<i>ber-daht</i> > <i>perdaht</i> (s.246)
<i>kûy-ı çevgân-i</i> > <i>gûy-ı çevgân-ı</i> (s.251)	<i>câne-ber-dûş</i> > <i>hâne-ber-dûş</i> (s.259)
<i>mühâm etmâmına</i> > <i>mehâm itmâmına</i> (s.261)	<i>târâc-girân-ı</i> > <i>târâc-gerân-ı</i> (s.261)
<i>halâlinde</i> > <i>hilâlinde</i> (s.263)	<i>cinnâh-ı</i> > <i>cenâh-ı</i> > (s.265)
<i>halâlde</i> > <i>hilâlde</i> (s.266)	<i>sûkkân-ı buldân-ı</i> > <i>sükkân-ı büldân-ı</i> (s.266)
<i>humyâze-keş-i</i> > <i>hamyâze-keş-i</i> (s.267)	<i>kenf-i</i> > <i>kenef-i</i> (s.268)
<i>rev-nihâde</i> > <i>rû-nihâde</i> (s.268)	<i>nâmûs</i> > <i>nâmûsin</i> (s.268)

<i>hümâyün</i> > <i>hümâyûn</i> (s.269)	<i>hasûn-ı</i> > <i>husûn-ı</i> (s.270)
<i>karînü'l-hilâl</i> > <i>karîn-i inhilâl</i> (s.273)	<i>bevvar</i> > <i>bevâr</i> (s.273)
<i>berûz</i> > <i>bürûz</i> (s.277)	<i>veche</i> > <i>vech-i</i> (s.277)
<i>efserde</i> > <i>efsürde</i> (s.285)	<i>selese-i</i> > <i>selâse-i</i> (s.287)
<i>rûz-ı</i> > <i>zûr-ı</i> (s.287)	<i>ittifâ'</i> > <i>itfâ'</i> (s.288)

Tablo 1. Herhangi Bir Tasnife Tabi Tutulamayan Yanlışlıklar Tablosu

5. Tamlama Yanlışlıkları

Çalışmada Farsça yapılı isim ve sıfat tamlamaları hususunda da çok fazla hatalı okuyuş bulunmaktadır. Tamlama olması gereken yerlerde tamlama yapılmamış ya da tam tersi, tamlama olmayan yerler tamlamamış gibi okunmuştur. Bunların yanı sıra yine Farsça vasf-ı terkibî ve atıf terkipleri ile ilgili de benzer hatalar yapılmıştır; bunlar da aşağıda yanlış-doğru biçiminde sıralanmıştır:

<i>sâha-yı sahrâ-pehnâ-yı evrâk</i> > <i>sâha-yı sahrâ-yı pehnâ-yı evrâk</i> (s.185)	<i>şemşîr-i cihân-gîr na't-i seyyidü'l-keveyni</i> > <i>şemşîr-i cihân-gîr-i na't-i seyyidü'l-keveyni</i> (s.186)
<i>mu'în şer'-i mübîn</i> > <i>mu'în-i şer'-i mübîn</i> (s.186)	<i>dâmen-i çîn-âlâyiş-i 'ucb u istikbâr</i> > <i>dâmen-çîn-i âlâyiş-i 'ucb u istikbâr</i> (s.187)
<i>âteş-endâz-ı hânumân ahâlî-i isyân</i> > <i>âteş-endâz-ı hânumân-ı ahâlî-i isyân</i> (s.187)	<i>seylâbe-rîz-i dûdmân şîrk ü tuğyân</i> > <i>seylâbe-rîz-i dûdmân-ı şîrk ü tuğyân</i> (s.187)
<i>Hudây şükûr</i> > <i>Hudâ-yı şekûr</i> (s.188)	<i>cevher-dâniş</i> > <i>cevher-i dâniş</i> (s.189)
<i>nesk-bahş-ı</i> > <i>nesak-bahş</i> (s.189)	<i>tahrîk-i hâmeyî gevher-feşân</i> > <i>tahrîk-i hâme-yî gevher-feşân</i> (s.190)
<i>derecetü'l-'özü makbûle</i> > <i>derecetü'l-'özü-i makbûle</i> (s.192)	<i>leked-i hûrde-i pây-âzârî</i> > <i>leked-horde-i pây-ı âzârî</i> (s.193)
<i>nedîm-i pâk-nihâd şehenşeh-i 'âlem / çerâğ-ı hâs fûrûzân-ı sâye-i Mevlâ / gül-i küşâde-cebin nihâl-i devlet ü baht</i> > <i>nedîm-i pâk-nihâd-ı şehenşeh-i 'âlem / çerâğ-ı hâs-ı fûrûzân-ı sâye-i Mevlâ / gül-i küşâde-cebin-i nihâl-i devlet ü baht</i> (s.191)	<i>bûlbül-i elvân-ı nagam gülşen-i hadîs u tefsîr</i> > <i>bûlbül-i elvân-nagam-ı gülşen-i hadîs u tefsîr</i> (s.198)
<i>havâle-i çengâl-i ciger-şikâf kahr</i> > <i>havâle-i çengâl-i ciger-şikâf-ı kahr</i> (s.193)	<i>şâhid-i zafer-peyker-i müşgîn-i külâle-i tûğ-ı nusret-fürûğ</i> > <i>şâhid-i zafer-peyker-i müşgîn-külâle-i tûğ-ı nusret-fürûğ</i> (s.199)
<i>kâ'im-i makâm-ı sadâret-uzmâ</i> >	<i>zer-i tâb meserret-i nisâb</i> > <i>zer-i tâb-ı</i>

kâ'im-makâm-ı sadâret-i uzmâ (s.197)	meserret-nisâb (s.199)
ser-efrâz evc-i 'izâz > ser-efrâz-ı evc-i 'izâz (s.198)	ruhsat-ı bâb-ı ziyet ü ihtîşâm > ruhsat-yâb-ı ziyet ü ihtîşâm (s.200)
şükrâne-i kudûm-i zafer lüzûmı > şükrâne-i kudûm-i zafer-lüzûmı (s.199)	reh-güzâr nâzır > reh-güzâra nâzır (s.201)
hatt-ı hümâyûn-nüvâzişi makrûn > hatt-ı hümâyûn-ı nüvâziş-makrûn (s.200)	tahvîl-i burc ve tebdîl-i dereceye > tahvîl-i burc u tebdîl-i dereceye (s.201)
terkeş-i bend-i sîmîn > terkeş-bend-i sîmîn (s.200)	ifâza-yı hayât-ı şeref-i nüzûl > ifâza-yı hayât-ı şeref-nüzûl (s.202)
şâyeste-i devlet teşrîf > şâyeste-i devlet-i teşrîf (s.201)	kamer-i manzar-ı nazar > kamer-manzar-ı nazar (s.202)
guzât zafer-i simâtı > guzât-ı zafer-simâtı (s.202)	hümâ-yı zerrîn-bâl âşiyâne-i hâver > hümâ-yı zerrîn-bâl-i âşiyâne-i hâver (s.204)
sarsar-ı tûfân-hîz deryâ-yı gayret-i şehriyârî > sarsar-ı tûfân-hîz-i deryâ-yı gayret-i şehriyârî (s.202)	ân-ı sipâh-ı girân > ân sipâh-ı girân (s.205)
nakş-ı tahrîr misâlinde > nakş-ı tahrîr-misâlinde (s.204)	bend-i gerdûn-ı kîse-i sehâb > bend-i gerdûn-kîse-i sehâb (s.207)
pervâze-âgâz iylediği > pervâze âgâz iylediği (s.205)	merdân-ı düşmen-sitân ve heybet-fürûş > merdân-ı düşmen-sitân u heybet-fürûş (s.208)
gîrîbân-ı pîrâhen âfitâb-ı > gîrîbân-ı pîrâhen-i âfitâb (s.206)	gubâr-ı hurşîd-i cihân-ârâya > gubâr hurşîd-i cihân-ârâya (s.209)
'ukde-güşâ-yı kemer-ârâm > 'ukde-güşâ-yı kemer-i ârâm (s.207)	menzil-gîr celse-i istirâhat > menzil-gîr-i celse-i istirâhat (s.210)
sepîde-dem-i ferzend-i mâder-i subh > sepîde-dem ferzend-i mâder-i subh (s.208)	mareke-gâh-âşûba > mareke-gâh-ı âşûba (s.213)
pîster-güster ârâm > pîster-güster-i ârâm (s.209)	nihâde-i enbân temlîk > nihâde-i enbân-ı temlîk (s.214)
dergâh-ı celâlet-i dest-gâha > dergâh-ı celâlet-dest-gâha (s.211, 223)	hîrâş-ı hâtır-ı vükelâ-yı 'âkıbet-endîş ve kâr-âzmâ > hîrâş-ı hâtır-ı vükelâ-yı 'âkıbet-endîş ü kâr-âzmâ (s.216)
resânîde-i muvakkıf-ı haşmet-i	gevsâle-i gusfend ve gâvdan > gevsâle-i

<i>temkîn</i> > <i>resânide-i muvakkıf-ı haş-met-temkîn</i> (s.213)	<i>gûsfend ü gâvdan</i> (s.219)
<i>mu'asker-i zafer-i mâye-şitâb</i> > <i>mu'asker-i zafer-mâyeye şitâb</i> (s.215)	<i>çâk hurde-i dest-i teshîr</i> > <i>çâk-hurde-i dest-i teshîr</i> (s.220)
<i>îsâl-i cân dūzah-âşiyân</i> > <i>îsâl-i cân-ı dūzah-âşiyân</i> (s.218)	<i>reh-i neverd-i beyâbân irtidâd</i> > <i>reh-neverd-i beyâbân-ı irtidâd</i> (s.222)
<i>kâ'im-i makâm-ı 'âlî-makâm</i> > <i>kâ'im-makâm-ı 'âlî-makâm</i> (s.219)	<i>rîşe-i pür-niyâz leşker-i İslâm ve gubâr-dâmen-i hıyâm</i> > <i>rîşe-i pür-niyâz-ı leşker-i İslâm ve gubâr-ı dâmen-i hıyâm</i> (s.223)
<i>pîrâmen-i dehân-ı küfr-i istinâsları</i> > <i>pîrâmen-i dehân-ı küfr-istinâsları</i> (s.221)	<i>hân-ı pehnâyı bî-dirîğ</i> > <i>h'ân-ı pehnâ-yı bî-dirîğ</i> (s.226)
<i>germ-i ihlât</i> > <i>germ-ihtilât</i> (s.222)	<i>nâm-dârân Tatar-ı neberd-azmâ</i> > <i>nâm-dârân-ı Tatar-ı neberd-azmâ</i> (s.228)
<i>halef-i dûdmân Cengiz Hân</i> > <i>halef-i dûdmân-ı Cengiz Hân</i> (s.226)	<i>tahrîk-i licâm mürâca'at</i> > <i>tahrîk-i licâm-ı mürâca'at</i> (s.229)
<i>hân-ı vâlâ-neseb ve sûtûde-haseb</i> > <i>vâlâ-neseb ü sûtûde-haseb</i> (s.227)	<i>tîşe-zen ve hârâ-ken-i Bektâşiyân-ı Fer-hâd-fen</i> > <i>tîşe-zen ü hârâ-ken-i Bektâşiyân-ı Ferhâd-fen</i> (s.230)
<i>bir rahş-ı sarsar-şitâb ve kûh-ı temkîn</i> > <i>bir rahş-ı sarsar-şitâb u kûh-temkîn</i> (s.228)	<i>dûşîze-i sa'bû'l-menâl ve bed'î'ül-cemâl</i> > <i>dûşîze-i sa'bû'l-menâl ü bed'î'ül-cemâl</i> (s.232)
<i>kal'a-yı düşvâr-gîr ve saht-ı bünyâd</i> > <i>kal'a-yı düşvâr-gîr ü saht-bünyâd</i> (s.230)	<i>mukâbil kal'ada</i> > <i>mukâbil-i kal'ada</i> (s.233)
<i>bir kabza hâk-rîzân olmak</i> > <i>bir kabza hâk rîzân olmak</i> (S.231)	<i>tabîb-i ecel-i bî-mâr-hâne-i ceng ü cidâlde</i> > <i>tabîb-i ecel bî-mâr-hâne-i ceng ü cidâlde</i> (s.238)
<i>hem-seng terâzû-yı irtifâ</i> > <i>hem-seng-i terâzû-yı irtifâ</i> (s.233)	<i>dest-keş-i mu'âmele-i bâzâr-ı kâr-ı zâr olup ordû-yı zafer-i makrûnda</i> > <i>dest-keş-i mu'âmele-i bâzâr-ı kâr-zâr olup ordû-yı zafer-makrûnda</i> (s.241)
<i>sadâ-ver zuhûr</i> > <i>sadâ-ver-i zuhûr</i> (s.234)	<i>rûyîn-i beden-i hisâr-efken</i> > <i>rûyîn-beden-i hisâr-efken</i> (s.243)
<i>pes perde-i dîvârdan</i> > <i>pes-i perde-i dîvârdan</i> (s.240)	<i>şehriyâr-ı 'atâ-yı dost u çâker-perver</i> > <i>şehriyâr-ı 'atâ-dest ü çâker-perver</i> (s.244)
<i>mefâtîh-i kal'a-i nihâde-i tabakçe</i>	<i>nakb-ı zamân-ı hûş-fenn</i> > <i>nakb-zenân-ı</i>

<i>teslîm</i> > <i>mefâtiḥ-i kal'a nihâde-i ta-bakçe-i teslîm</i> (s.242)	<i>mûş-fenn</i> (s.245)
<i>dâne-i tûfeng-i ser-i küffâra</i> > <i>dâne-i tûfeng ser-i küffâra</i> (s.244)	<i>derûn-ı şîrk-i meşhûnları</i> > <i>derûn-ı şîrk-meşhûnları</i> (s.246)
<i>i'mâl-i lağım-hâr eşkâf</i> > <i>i'mâl-i la-ğım-ı hârâ-şîkâf</i> (s.245)	<i>guzât-ı çîre-dest-i düşmen-şikest</i> > <i>guzât-ı çîre-dest ü düşmen-şikest</i> (s.246)
<i>nakb-ı zenânun</i> > <i>nakb-zenânun</i> (s.246)	<i>livâ-yı nusret ihtivâ-yı zîver-i dûş-ı gayret idüp</i> > <i>livâ-yı nusret-ihtivâyı zîver-i dûş-ı gayret idüp</i> (s.247)
<i>harf-ârâm u karâr</i> > <i>harf-i ârâm u karâr</i> (s.246)	<i>dil-i âhenîn-i müşrikîn</i> > <i>dil-i âhenîn-i müşrikîni</i> (s.248)
<i>nidâ-yı dellâl-ı bey'-gân-ı fenâ olan top ve tûfeng</i> > <i>nidâ-yı dellâl-ı bey'-gâh-ı fenâ olan top u tûfeng</i> (s.247)	<i>nûsha-i ceng ve perhâş</i> > <i>nûsha-i ceng ü perhâş</i> (s.249)
<i>ma'reke-i kıyâmet-nümâyı vegâ-yı germ ve</i> > <i>ma'reke-i kıyâmet-nümâ-yı vegâyı germ ve</i> (s.248)	<i>tefrika-yı bahş-ı mecâmi'-i heft-itbâk</i> > <i>tefrika-bahş-ı mecâmi'-i heft-etbâk</i> (s.251)
<i>ta'lik-i benân-şikest-i resân</i> > <i>ta'lik-i benân-ı şikest-resân</i> (s.249)	<i>bezl-i gencîne-i ikdâm ve ihtimâm</i> > <i>bezl-i gencîne-i ikdâm u ihtimâm</i> (s.252)
<i>sûret-i ihtiyâc-ı müşâhede olinma-ğın...nakb-ı zenân-ı çâh</i> > <i>sûret-i ihtiyâc müşâhede olinmağın...nakb-zenân-ı çâh</i> (s.250)	<i>livâ-yı zer-i şukka-i âfitâb</i> > <i>livâ-yı zer-şukka-i âfitâb</i> (s.253)
<i>merdân-ı şîr-dil-i semt-i rücû'a</i> > <i>merdân-ı şîr-dil semt-i rücû'a</i> (s.252)	<i>sultân-ı pîrûze-i serîr-i kişver-i hâver</i> > <i>sultân-ı pîrûze-serîr-i kişver-i hâver</i> (s.254)
<i>derîçe-i subh-i sâdik-ı dendâne-i kilîd-i şu'â-i hûşîd</i> > <i>derîçe-i subh-i sâdik dendâne-i kilîd-i şu'â-i hûşîd</i> (s.253)	<i>küffâr-ı hıyre-çeşm-i perâkende-i şu'ûrı</i> > <i>küffâr-ı hıyre-çeşm-i perâkende-şu'ûrı</i> (s.261)
<i>küffâr-ı perîşân-ı rûzgârun</i> > <i>küffâr-ı perîşân-rûzgârun</i> (s.254)	<i>kadem-i zafer-i tev'emleri</i> > <i>kadem-i zafer- tev'emleri</i> (s.263)
<i>sahn-ı kal'a-yı peymûde-i endâzeyi ikdâm</i> > <i>sahn-ı kal'ayı peymûde-i endâze-i ikdâm</i> (s.255)	<i>sahîfe-i ferş-i küfr-agîn</i> > <i>sahîfe-i ferş-i küfr-agîni</i> (s.264)
<i>rûz-ı cum'a-i cem'iyet karîn</i> > <i>rûz-ı cum'a-i cem'iyet-karîn</i> (s.263)	<i>pây-endâz-ı hâmeyi 'anber-per huceste-eser</i> > <i>pây-endâz-ı hâme-yi 'anber-per-i huceste-eser</i> (s.264)

Şeyh Mehmed Vâni > Şeyh Mehmed-i Vâni (s.263)	<i>muhasal-ı umûr-ı feth u teshîr</i> > muhasal umûr-ı feth u teshîr (s.266)
<i>nâmîkû'l-hurûf perâkende-edânun</i> > nâmîkû'l-hurûf-ı perâkende-edânun (s.264)	<i>ferîde-i zemîn ilticâ vü iftikâr</i> > ferîde-i zemîn-i ilticâ vü iftikâr (s.267)
<i>manzûr-ı nazar-ı sayrefî-i şehriyâr sühendân-ı dakîka-şinâs</i> > manzûr-ı nazar-ı sayrefî-i şehriyâr-ı sühendân-ı dakîka-şinâs (s.265)	<i>kânûn-ı mekremet-i makrûn-ı Osmânî</i> > kânûn-ı mekremet- makrûn-ı Osmânî (s.268)
<i>mücerred-i kal'a-i Kamanîçe</i> > mücerred kal'a-i Kamanîçe (s.267)	<i>zahîre-keşân-ı 'alef-i çinân</i> > zahîre-keşân-ı 'alef-çinân (s.270)
<i>hâk-i dergâh-ı felek-i dest-gâha</i> > hâk-i der-gâh-ı felek-dest-gâha (s.268)	<i>levha-i âmâllerî</i> > levha-i âmâllerin (s.271)
<i>şîşe-i nâmûs</i> > şîşe-i nâmûsın (s.268)	<i>dergâh-ı zafer-i dest-gâha</i> > dergâh-ı zafer-dest-gâha (s.273)
<i>dâver-i günâh-bahş ve 'özl-pezîr</i> > dâver-i günâh-bahş u 'özl-pezîr (s.271)	<i>dâver-i düşmen şiken kal'a-şikâr...hâne-i berendâz-ı 'adû-yı bed-kâr</i> > dâver-i düşmen şiken ü kal'a-şikâr...hâne-ber-endâz-ı 'adû-yı bed-kâr (s.273)
<i>mû-be-mû-yı vücûd şevke-tırâz ... tazallüm-i kâr kefen-i hûn-çegân-ı</i> > mû-be-mû-yı vücûd-ı şevke-tırâz ... tazallüm-kâr kefen-i hûn-çekân (s.273)	<i>vezîr-i sûtûde tedbîr ve isâbet-pezîr</i> > vezîr-i sûtûde tedbîr ü isâbet-pezîr (s.75)
<i>düşmen-şiken kîne güzâr</i> > düşmen-şiken ü kîne-güzâr (s.274)	<i>hançer-i mücevher-beste kemer-i i'tibârî</i> > hançer-i mücevher beste-i kemer-i i'tibârî (s.276)
<i>binâ-yı mu'allâyı sulh-ı cedîd</i> > binâ-yı mu'allâ-yı sulh-ı cedîd (s.276)	<i>nişâne-i vechê mürâca'at</i> > nişâne-i vech-i mürâca'at (s.277): <i>ber-devr-i</i> > ber-devr (s.277)
<i>levâzım-ı 'akd-i 'uhûd ve kat'-ı hudûd karîn-encâm</i> > levâzım-ı 'akd-i 'uhûd u kat'-ı hudûd karîn-i encâm (s.277)	<i>âftâb-ı zemîn-i mâh âsmân</i> > âftâb-ı zemîn ü mâh-ı âsmân (s.283)
<i>tu zinde-i mân</i> > tu zinde mân (s.281)	<i>gâv ve gûsfend</i> > gâv u gûsfend (s.284)
<i>hâne-i pîş-gâhında</i> > hâne pîş-gâhında (s.284)	<i>kâfir-i nuhûset-i pür-seng-i nâ'ire-i gurûrın</i> > kâfir-i nahvet-perestün nâ'ire-i gurûrın (s.288)

<i>mücerred-î dest-âvîz-î dostâne > mücerred dest-âvîz-î dostâne (s.287)</i>	<i>mutlak-ı cenâb-ı saltanat-me'âblarınun > mutlak cenâb-ı saltanat-me'âblarınun (s.288)</i>
---	---

Tablo 2. Tamlama Yanlılıkları

6. Bazı Arapça Tamlama Kaidelerine Uymamaktan Kaynaklanan Yanlılıklar

Malum olduğu üzere Arapça terkiplerde muzâfın sonu zamme, muzâfun ileyhin sonu da eğer üçüncü bir kelime varsa kesre ile harekelenir; ancak kimi durumlarda bu hareketler değişmektedir. Mesela muzâftan önce “bi, li, ‘an” vs. harf-i cerler gelirse muzâfın sonu kesre ile harekelenir. Çalışmada bu bu kaideye riayet edilmediği görülmektedir:

bi-hamdillâhu ta'âlâ > bi-hamdillâhi ta'âlâ (s.242).

Ayrıca “bi” harf-i ceri Farsçadaki yönelme anlamı veren “be” ön eki ile karıştırılmış ve yukarıdaki kaideye yine uyulmamıştır:

be-hasbe'l-makdûr > bi-hasebî'l-makdûr (s.192).

be-tarîkü'l-ihisâr > bi-tarîkî'l-ihisâr (s.271).

Muzafın hareketini değiştiren bir başka durum da “taht, fevk, beyn, hasb” vb. kelimelerin muzâf olmasıdır ki bu durumda muzafın sonu fethali okunur; ancak çalışmada böyle bir durum olmadığı hâlde muzafın sonu fet-hali okunmuştur, bu da yanlıştır:

mâre'z-zikr > mârru'z-zikr (s.229).

Aşağıdaki tamlamada muzafun ileyhin sonu, kendisinden sonra başka kelime geldiği hâlde kesre ile değil zamme ile harekelenmiştir:

fesübhânallâhü'l-kâdir > fe-sübhânallâhî'l-kâdir (s.264).

Arapça bir dua cümlesi de baştan sona hatalı okunmuştur:

“nûru'llâha merâkîd-ı hemm > nevvera'llâhu merâkidehüm” (s.287).

Bu örnekte çekimli bir fiil olan “nevvere” kelimesi ile “Allâh” lafzı sanki bir terkipmiş gibi okunmuş; “merâkîd” kelimesi de Arapçada çokluk 3. şahıs zamiri “onlar” anlamındaki “hüm” kelimesiyle Farsça bir terkip hâline getirilmiştir. Nihayetinde Nâbî, “Allah onların merkadlerini nurlandırın.” diye dua etmek istemiştir.

7. Farsça Manzumelerle İlgili Yanlılıklar

*“Ey zi haber ü müberrâ zi mekân
Hâlî zi tûyî derûn u bîrûn-ı cihân” (s.185).*

Birinci mısradaki, Tanrı'nın haberdan müberra (temizlenmiş) olması pek makul görünmediği için “haber” yerine mekânın yakın anlamlısı olan “mevki, saha” anlamındaki “hayyiz”in kullanılması daha uygundur; hâl böyle olunca söz simetrisi açısından bakıldığında “müberra”nın yakın anlamlısı “münezzeh”in de mısradaki yer alması gerekmektedir, zira aynı eser üzerine daha önce yapılan yüksek lisans tez çalışmasında (Yüksel, 1997: 55) mısra,

ای زحیر منزه و مبرر انجان

şekliyle yer almaktadır ki burada da açıkça “hayyiz” ve “müberra” kelimeleri görülmektedir. İkinci mısranın başındaki kelimenin de “boş” anlamındaki “hâlî” değil, zıt anlamlısı olan “mâlî” olması gerekir. Zira beytin dipnottaki Türkçe çevirisinde “Cihanın içi ve dışı seninledir.” denmektedir ki bu da “mâlî” kelimesini zorunlu kılmaktadır.

“Çü fermân be-fermân-pezîrân resîd
Hurûş-ı revâ-rû be keyvân-resîd” (s.197).

İkinci mısradaki geçen “keyvân” kelimesi dipnottaki Türkçe çeviride “key” kelimesinin çoğulu olan ve “şahlar” anlamındaki “keyân” gibi görülmüş ve öyle çevrilmiştir. Doğrusu “keyvân” (Zuhâl gezegeni) olmalı ve çeviri de ona göre düzeltilmelidir.

“Gurîzed râ saff mâhir ki merd gavgâ nist” (s.252) mısrasının okunuşu ve dolayısıyla çevirisi de yanlış verilmiştir. Mısra “Gurîzed ez saf-ı mâ her ki merd-i gavgâ nist” çevirisi de “Her kim ki bizim safımızdan uzaklaşırsa o, savaş eri değildir.” şeklinde olmalıdır.

“Menzil-i ter-dâmenân ne-bûd harîm-i kûy-ı dost” (s.256) mısrası da dipnotta “Dostun kûyu eteklerine suların döküldüğü bir menzil değildi.” şeklinde Türkçeye aktarılmış ki Nâbî aslında diyor ki “Dostun kûyu iffetsiz ve namussuzların bulunduğu bir menzil değildi.”

Hâfız-ı Şîrâzî'nin, 258. sayfadaki beytinde “bikzerî” okunan kelimenin “bigzerî”; “reh-küşte” yazılan kelimenin “reh küşte” şeklinde yazılması gerekmektedir.

“Be-dil-i u be-dâmen hâr-ı hasret zîn çemen reftem” (s.262) mısrasında altı çizili tamlama bu hâliyle “onun gönlüne” anlamındadır; ancak bu hâliyle “Çemenden hasret dikenini ile yaralanmış bir şekilde gidiyorum.” şeklinde verilen Türkçesiyle uyuşmamaktadır. Uyuşması için dipnotta nüsha farkı olarak verilen şekli kullanılmalı ve “be-dil dâğ u” denmelidir.

Türkçe çevirisi verilmeyen “Her ‘ayb ki sultân bî-pesended hünerest” (s.266) mısrasının bir anlam ifade edebilmesi için öncelikle “Her ‘ayb ki

sultân be-pesended hünerest” haline getirilmesi, daha sonra da “sultanın beğendiği her kusur hünerdir.” diye Türkçeye aktarılması gerekmektedir.

“Çe-dânem cânib-i gûyet du sad menzil yekî sâzed
Ki çün *bîrûn-ı revem* der her kadem sad çâkenem menzil” (s.282)

beytinde altı çizili ibarenin tamlama olmadığı aşikârdır, altı çizili kısım, “bîrûn revem” şeklinde okunmalı ve beytin Türkçe çevirisi de verilmelidir.

“*Cez tebâ'iyet âsumânî nîst*” (s.288) mısrasında altı çizili kelime “cüz” okunmalı ve mısranın Türkçe çevirisi de verilmelidir.

“*Bî-nâm-ı Hudâ suhende te'sîr olmaz
Bî-rehber-i hamdsuz cihân-gîr olmaz*” (s.185).

Her ne kadar *Nâbî Dîvânı*'nda (Bilkan, 1997: II/1198) da bu hâliyle yer almış olsa da *Fetih-nâme*'nin en başında yer alan yukarıdaki mısralardan ikincisinin farklı okunması gerekmektedir. 1. mısradaki Allah'ın adı olmadan sözün etkili olamayacağı söylenmekte, anlatımın akışından 2. mısradaki buna paralel bir söyleyişin gerekliliği kendini hissettirmektedir. Her iki mısradaki bir şey olmadan başka bir şeyin gerçekleşmeyeceği dile getirilmektedir. Ancak yukarıdaki “bî-rehber-i hamdsuz” terkihi sorunlu görünmektedir, zira Farsça olumsuzluk bildiren “bî” ön eki alan bir tamlamanın sonuna Türkçe olumsuzluk bildiren “/+slz/” ekinin getirilmesi, bunun da Nâbî gibi bir söz ustası tarafından yapılması mümkün değildir. “Olumsuzun olumsuzu olumsuzdur.” kuralı gereğince mısradaki “hamd rehberiyle cihan ele geçirilemez” gibi tuhaf bir mana çıkmaktadır. Hâlbuki bu mısra “*Bî-rehber-i hamd söz cihân-gîr olmaz*” şeklinde okunsa, 1. mısradaki “Allah adı olmadan söz tesirli olmaz” dendiği gibi 2. mısradaki da “Allah'ı övmenin rehberliği olmadan başlayan söz de cihani ele geçiremez, cihana yayılamaz” anlamı çıkacaktır. Mısralardaki mütenazır yapıyı da şöylece göstermek mümkündür:

*Bî-nâm-ı Hudâ / suhende/ te'sîr olmaz
Bî-rehber-i hamd /söz / cihân-gîr olmaz*

Özellikle altı çizili bölümünden sıhatli bir mana çıkarılamayan “*Derûn-ı şehrd ebnîye-i garîbe vü savâmî-i 'acîbe ve büyût-ı rafî'a vü kusûr-ı manî'a ve tarîk-i bedî'a vü meyâdîn-i vasî'a ve resm-i emâkin ü tarh-ı mesâkini tahrîr-i hâme-i ferâh-ı havsalayı teng ve dehândan bîrûn idi.*” (s.232-233) cümlesindeki altı çizilmiş bölümün, adı geçen yüksek lisans tezinin (Yüksel, 1997: 72) de yardımıyla aşağıdaki şekilde okunması manayı netleştirecektir: “*Derûn-ı şehrd ebnîye-i garîbe vü savâmî-i 'acîbe ve büyût-ı rafî'a vü kusûr-ı manî'a ve tarîk-i bedî'a vü meyâdîn-i vasî'a ve*

resm-i emâkin ü tarh-ı mesâkini tahrîr hâme-i ferâh-havsaladan efzûn ve takrîr zebân-ı teng-dehândan bîrûn idi.”

Araştırmacı, çalışmasının tahlil bölümünde bu tür mensur metinlerin çözümlenmesine ilişkin ufuk açıcı bir usul denemesi yapmış, süslü nesrin uzun cümlelerini yan cümleler, fasıla ve fıkralara ayırarak metnin mütenazir yapısını belirlemeye çalışmıştır. Ayrıca metnin ses yapısını göstermek için mütenazir cümlelerin ünsüzlerini ünlülerden soyutlayarak anlatma yoluna gitmiştir; ancak metnin ahengini sağlayan seciler hususunda sadece “secilidir” demiş, secinin türünü (mutarrafi, mütevazi, mütevezin, murassa) belirtmemiştir. Hâlbuki Osmanlı nesrinin önemli bir örneği üzerinde yapılan bir çalışmada, bu geleneğin terimlerinin kullanılması yerinde olurdu. Yukarıda uzun uzun üzerinde durulan yanlış okumalar sebebiyle tahlil bölümünde ortaya çıkan yanlış anlamlandırmalar da bu bölümün güvenilirliğini ve değerini azaltmıştır.

Yazının girişinde söz edildiği üzere kimi klasik Türk edebiyatı metinleri değişik zamanlarda, değişik kişiler tarafından neşredilmiştir. Birbirinden habersiz olarak eş zamanlı yapılan çalışmalardan sarfınazar edilirse, farklı zamanlarda farklı bilim insanlarınınca yapılan neşir çalışmalarında sonra yapılanın öncekini aşması ve onun hatalarını gidermesi, noksanlarını tamamlaması beklenir; hele hele önceki yüksek lisans, sonraki doktora sonrası bir kitap çalışması ise, sonrakinin musahhah ve mükemmel olması bir beklentiden öte bir zarûret hâlini alır. Ancak bu yazıya konu olan neşirde, kendisinden önce yapılmış bir yüksek lisans çalışmasındaki kimi okuma hataları tekrar edilmiş, hatta tezde doğru okunduğu görülen kimi kelimeler bu çalışmada yanlış okunmuştur. Yazının sınırları izin verseydi, uzun bir mesai harcanarak bir mukayese çalışması yapılabilirdi; fakat sadece hatalı okunmuş eş yazımlı kelimeler açısından yapılan kısmî mukayeselerde, maalesef aynı hataların yapıldığı görülmüştür.

Sonuç

Araştırmacının, Nurullah Ataç'ın “Okumak ak kâğıt üzerindeki kara lekeleri ayırt etmek değildir.” sözünü okşayan, “Fethi, fethin ihtişamına yakışır bir dille tahkiye eden Nâbî'yi anlama güçlüğü elbette ki alfabeden ya da sözlük bilgisinden değil, Nâbî'nin metnini onun kastettiği anlamlarla yakalama endişesinden kaynaklanıyordu.” (s.VIII) sözlerini çalışmanın başında okumak, okuyana biraz sonra okuma hatası olmayan, ama belki anlamlandırılırken kastedileni yakalayamama kaygısı taşıyan bir çalışmayla karşılaşacağı hissini yaşatmakta, yani kelimeleri hatasız okuma güvencesi ver-

mektedir. Ancak çalışmada tespit edilebilen ve yazı boyunca sıralanan okuma hataları bu hissi ve güvenceyi ortadan kaldırmaktadır. Umulur ki bu yazı, nazmiyle olduğu kadar nesriyle de bir söz ustası olduğunu kanıtlamış olan Nâbî'nin, *Fetih-nâme-i Kamanîçe* adlı eserinin, onun şanına yaraşacak bir şekilde, tespit edilip burada gösterilen ve tespit edilemeyen başka hatalardan arındırılarak yeniden yayımlanmasına vesile olur.

Kaynakça

- Bilkan, Ali Fuat (1997). *Nâbî Dîvânı, C.I-II*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaplan, Mahmut (2008). *Hayriyye-i Nâbî*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Woodhead, Christine (2006). "Estetik Nesir". *Türk Edebiyatı Tarihi C.2*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 317-326.
- URL-1: <http://www.lugatim.com/s/din> (Erişim: 10.01.2022).
- URL-2: <http://www.kamus.yek.gov.tr/> (Erişim: 10.01.2022).
- Yalçinkaya, Şerife (2012). *Nâbî'nin Nâsırlığı ve Kamanîçe Fetih-nâmesi (Tenkitli Metin-İnceleme)*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Yüksel, Hüseyin (1997). *Gazavât-nâmeler ve Nâbî'nin Fetih-nâme-i Kamanîçe Adlı Eserinin Metni*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*